

Pukovnik u penziji
VASILIJE CERović

Još o distancionim dejstvima — novo ime za novu pojavu

Autor razmatra dodatne argumente — tehničke, stratejske i semantičke — kojima se obrazlaže realna zasnovanost i objektivno važenje sintagmi »distanciona dejstva« i »agresija sa distance« u savremenim međunarodnim odnosima i oružanim sukobima. Prva reč, u tim sintagmama, zvuči kao tehnička denotacija, a druga sadrži i vrednosnu konotaciju. Stoga termini koji su upotrebljeni za datu pojavu osiguravaju jasnoću i razumevanje u socijalnoj komunikaciji, pa time i neophodan uslov za raspravu o problemima značajnim za odbranu od dejstava i agresije sa distance.

Razmatranje problematike »Distanciona dejstva i agresija sa distance« (*»Vojno delo«*, br. 6/87) opravdano je iz dva razloga. Autori, kapetan fregate mr Radosav Šuljagić i mr Nataša Mrkić, skrenuli su pažnju na nove, veće mogućnosti savremenih oružanih snaga, koje proističu iz dometa modernog oružja, i predložili teškoće s kojima je (može biti) suočena zemlja izložena agresiji sa distance. Pridružujući se njihovom nastojanju pokušao bih da, makar i delimično, razjasnim ono što je tehničko svojstvo sredstva, za razliku od načina na koji se upotrebljava i svrhe kojoj služi.

Distanciona dejstva su, kako svedoči istorija, veoma stara pojava. Može se reći da su ih ljudi primenjivali mnogo pre nego što su tako nazvana, poput Molijerovog gospodina Žurdena koji je govorio u prozi ne znajući šta je proza. Autori su podsetili na tu činjenicu, uviđajući da razvoj oružja — od koplja do interkontinentalnih raketa — karakteriše i stalno povećanje dometa.

Opisani razvoj odgovara kvantitativnoj strani stvari, a ne udubljuje se u kvalitativnu. Međutim, i ta druga strana

ima nesumnjivi značaj. U prilog tome evo jednog davnog filozofskog zapažanja o promeni koju je izazvao pronalazak baruta upravo time što je pomerio navise domet oružja, pa time i granicu distancionih dejstava. Prema Hegelovom zaključku, pronalazak baruta umanjio je vrednost lične hrabrosti, jer je tada, kako je on pisao, najboljeg i najplemenitijeg mogao ustreliti *izdaleka*, iz skrovišta, kakav nitkov; nasuprot tome, stvorio je razumnu, promišljenu hrabrost, bez lične strasti, jer se, po njegovim rečima, kod upotrebe puške puca u ono opšte, u apstraktnog neprijatelja, a ne u posebne individue.

Očevidno je kompleksno značenje ovog Hegelovog zaključka (psihološko, etičko, filozofsko), a isto tako sasvim je izvesno da ga je on izvukao iz dejstva u borbi izdaleka i da je upravo i takvo dejstvo dovelo do kvalitativne promene situacije.

Savremeno oružje, sa dometom koji dopušta gađanje svake tačke na našoj planeti, potpuno je promenilo prostorno-vremensku determinaciju borbanih dejstava. Kvalitativna promena koja je odatle proizašla očituje se u njihovom širenju preko dimenzija fronta, na civilno stanovništvo i nevojne objekte. Pri tome je Hegelov termin »apstraktan neprijatelj« dobio neslućenu konkretnu sadržinu: u savremenim ratovima žrtve nedužnih — deca, žene, stari — veće su od gubitaka među vojnicima. Čuvena Pikasova slika »Gernika« postala je umetnički simbol za ratna stradanja nezaštićenog stanovništva.

Prvi protagonisti vazdušnog rata najjasnije su izrazili strategijsku ideju o agresivnim dejstvima sa distance, tj. zamisao za izgradnju oklopljenog i gotovo neranjivog aviona dalekog doleta, koji bi nesmetano i nekažnjivo pustošio gradove i sela i masakrirao stanovništvo napadnute zemlje. Od tada se sve bujnije rascvetava agresivna strategija koja je izgrađena na ideji o nezavisnoj moći vazduhoplovstva, o vazdušnom i kosmičkom oružju koje bi iznenada i za najkraće vreme moglo pretvoriti zemlju protivnika u prah i pepeo.

Razvoj i usavršavanje savremenih ratnih sredstava, na koloseku blokovske trke u naoružavanju, konstantno je usmeren na povećanje njihove ubojne moći, pokretljivosti i tačnosti u gađanju sa velike udaljenosti. Sastavni deo tog razvoja je i usavršavanje instrumentalnog izviđanja i osmatranja iz

daljine. Razvoj ovih sredstava nije ravnomeran u svim zemljama. Neke od njih dolaze brže do novih sredstava za dejstva sa distance, osiguravajući tako značajna preimućstva, koja su neizbežna pretpostavka agresije u savremenosti.

Savremene oružane snage (u prvom redu blokovskih sila) osiguravaju vojno prisustvo daleko od svojih granica i u stanju su da izvode distanciona dejstva u okviru objavljenog ili neobjavljenog rata, odnosno agresije protiv drugih zemalja.

Savremeni izviđački sateliti, avioni i brodovi mogu da »zagledaju u tuđe dvorište«, ne zalazeći u njihov vazdušni ili pomorski prostor. Mogu čak i da narušavaju tuđe granice, ako zemlja prema kojoj to čine nema mogućnosti da ih u tome spreči. (Američki izviđački avioni U-2 nadletali su Sovjetski Savez sve dok on nije pronašao raketu zemlja-vazduh za dejstvo na avione koji lete na velikoj visini). Oružane snage koje raspolažu sredstvima za instrumentalno izviđanje i osmatranje sa distance u prilici su da u miru i u ratu steknu više informacija o protivniku i tako osiguraju ključne pretpostavke za efikasna dejstva, bilo da ih izvode same, bilo da pružaju usluge svojim saveznicima. Oružane snage koje ne raspolažu istovrsnim sredstvima su u znatno težem položaju.

Ono što je u tom pogledu novo jeste ogromno povećanje radijusa i intenziteta instrumentalnog izviđanja i osmatranja, što je savremenim oružanim sukobima donelo i naziv informacioni ratovi. Promene u tom području izražene su terminima »rano upozorenje« (tu se vreme ispoljava kao četvrta dimenzija prostora), i »osmatranje — javljanje — navođenje — upravljanje«, kojim izražavaju spregnutost uređaja za otkrivanje i gađanje ciljeva. To, praktično, znači da ona strana koja pre opazi protivnika elektronskim »okom« ima bolje izglede na uspeh.

Ukratko, savremena ratna sredstva omogućuju razmenu raketnih udara bez prostornih ograničenja, u kontinentalnom ili interkontinentalnom obimu. Od suštinske je važnosti i pitanje šta u svakom konkretnom slučaju agresije može jedna a šta druga strana, tačnije rečeno, s kakvim preimućstvima računa agresor.

Kada je reč o zemlji objektu agresije, onda su dejstvima sa distance izloženi i njene oružane snage i civilno stanovništvo, kao i vojni i nevojni objekti. Što se tiče zemlje agresora,

ona takvim dejstvima, po pravilu, nije izložena. Štaviše, i njene oružane formacije, koje izvide agresiju sa distance, ugrožene su tek delimično. (Američka bombardovanja Vijetnama, iz vazdušnog prostora i sa mora, i izraelska bombardovanja Libana mogu se uzeti kao primeri relativno bezbednih dejstava sa distance u agresivne svrhe, u kojima je rizik neznan. Slično se, iz više razloga, može reći i za američki napad na Libiju). Glavna obeležja tog tipa agresije su relativno bezbedna dejstva iz daljine u napadu i osujećenost ugrožene zemlje da se brani, i to ne zato što joj nedostaje borbeni moral već, u prvom redu, zato što ne raspolaže sredstvima odgovarajućeg dometa ili ih nema u dovoljnim količinama.

Ishod agresije sa distance, uprkos tome što se zasniva na gotovo apsolutnoj vojnotehničkoj nadmoćnosti, nije izvestan. Obično rezultat nije u srazmeri s upotrebljenom snagom. U stvari, koliko je agresija sa distance demonstracija vojne sile, toliko je i izraz kukavičluka koji se ogleda u nastojanju da se izbegne bliska borba. Otuda su i politički domašaji te agresije sumnjivi. Agresija sa distance može naneti golema razaranja i bolne gubitke u ljudstvu, ali pre i više među nedužnim stanovništvom nego među vojnicima i na vojnim objektima. Stoga nije realno očekivati da se tim putem mogu sa sigurnošću iznuditi politički ustupci, a realistička je pretpostavka da se tako čak učvršćuje politička homogenost protivnika.

Uz sva negativna iskustva, vojnotehnička sposobnost za dejstva sa distance uvek ima i političke pristalice koji su skloni da je upotrebe. U uslovima blokovske podeljenosti i širenja blokovskih interesa bezbednosti u sve regione sveta, oni se ispoljavaju i u nastojanju da se agresijom sa distance porekne legitimitet vlade koja uživa podršku svog naroda ili da održe legitimitet vlade koja je takvu podršku izgubila. Zbog toga je u savremenim međunarodnim uslovima neophodno učiniti sve što je moguće za suprotstavljavanje agresiji sa distance, jer i najveća pretnja nosi u sebi izazov i zadatak za onoga prema kome je upravljena.

U savremenom svetu vojnotehničke prednosti ne mogu biti apsolutne i ne mogu se održavati trajno. Najpre zbog autonomnih napora koje čini svaka zemlja zabrinuta za sopstvenu nezavisnost, a onda i usled zainteresovanosti drugih da pomognu žrtvi agresije, naročito kad ona sama čini sve što je u

njenoj moći da se odbrani. Kada je reč o agresiji sa distance, kao i o svakoj agresiji uopšte, najvažnije je pružiti dokaze o suprotstavljanju borbom i otporom, prvenstveno najefikasnijim sredstvima za izviđanje i osmatranje i sredstvima za odbrambena dejstva sa distance, bilo da se ona autonomno proizvode ili se do njih dolazi kupovinom. Dakle, aktivno. (Tako su npr. u našem i vijetnamskom narodnooslobodilačkom ratu neprijateljski avioni uništavani napadima na aerodrome sa zemlje, kad nije bilo sredstava da se uništavaju u vazдушnom prostoru.) A onda i pasivno, merama zaštite. (Vijetnamci su, recimo, postigli mnogo i inženjerijskom veštinom u izradi skloništa i maskiranju.)

Mnogo je činjenica iz ovih iskustava koje svedoče o dejstvima sa distance i agresiji sa distance. Strategijska ideja o takvoj agresiji zasniva se na vojnotehničkoj nadmoćnosti u ratnim sredstvima određene vrste, motivisana je težnjom da se sa relativno bezbednog odstojanja protivniku nanesu ljudski gubici i materijalna šteta i umanju njegova volja za borbu, a da bi se iznudili određeni politički ustupci. To je dovoljan razlog da se ta pojava, s obzirom na promenjenu materijalnu osnovu iz koje izrasta, imenuje na adekvatan način. Autori rasprave o distancionim dejstvima i agresiji sa distance. R. Šuljagić i N. Mrkić obrazložili su, po mom mišljenju uverljivo, osnovanost novih termina za novu pojavu. Kad to tvrdim imam na umu umesnost zahteva da se o pitanjima i problemima značajnim za opštenarodnu odbranu govori i piše na način jasan i svakom razumljiv, a oni su taj zahtev zadovoljili.

U sintagmama »distanciona dejstva« i »agresija sa distance« (koje se mogu formulisati i kao »dejstva sa distance« i »agresija sa distance«) upotrebljene su poznate reči, koje dođu mogu imati i imaju više značenja, ali ih, da parafraziram M. Bahtina, situacija prisiljava da zazvuče »ovako a ne drukčije«.¹ Prva, u tom smislu, zvuči kao tehnička denotacija, a druga sadrži i vrednosnu konotaciju. Uzmemo li reč kao znak za predmet koji njime označavamo, do pravog značenja možemo doći i tako što ćemo ispitati njeno dijaloško (a ne monološko) sazvučje i to u okviru celine koja se ne završava reče-

¹ Mihail Bahtin, *Marksizam i filozofija jezika*, »Nolit«, Beograd, 1980.

nicom već iskazom, a to znači i u sklopu celine koja se odlikuje tematskim jedinstvom u horizontu socijalne komunikacije. Sa tog stanovišta, termini koje su upotrebili R. Šuljagić i N. Mrkić za datu pojavu osiguravaju jasnoću i razumevanje u socijalnoj komunikaciji, pa time i neophodan uslov za raspravu o problemima značajnim za odbranu od dejstava i agresije sa distance.

SUMMARY

MORE ON OPERATIONS FROM DISTANCE — A NEW NAME FOR A NEW PHENOMENON

The author considers additional proofs — technical, strategic and semantic — of the realistic foundation and objective validity of syntagmas like „operations from distance” and „aggression from distance” in international relations and armed conflicts of our time. The first word in these syntagmas is heard like a technical denotation, while the second one comprises also a connotation of validity. Terms used for the given phenomena ensure therefore clearness and understanding in social communication and thus make an indispensable prerequisite for discussing problems of significance for the defence from the operations or aggression from distance.

RESUME

DE NOUVEAU AU SUJET D' ACTIONS A DISTANCE — NOUVELLE DESIGNATION D'UN PHENOMENE NOUVEAU

Dans son article, l'auteur traite en complément d'arguments techniques, stratégiques et sémantiques pour tenter d'explicitier le bien-fondé et la légitimité objective des syntagmes «actions à distances» et «agression à distance» dans les relations internationales et dans les conflits armés. Dans ces syntagmes, le deuxième élément prend une valeur de dénotation technique, alors que le premier contient aussi une valeur connotative. Ainsi les termes utilisés pour désigner le phénomène cité apportent de la clarté et de la compréhension à la communication sociale, et, par là-même, assurent le préalable indispensable au débat sur les matières d'intérêt pour la défense contre les actions et l'agression à distance.

РЕЗЮМЕ

ЕЩЕ О ДЕЙСТВИЯХ НА РАССТОЯНИИ — НОВОЕ ИМЯ ДЛЯ
НОВОГО ЯВЛЕНИЯ

Автор рассматривает дополнительные доводы — технические, стратегические и семантические, — которыми аргументируются реальная обоснованность и объективное значение синтагмы „действия на расстоянии“ и „агрессия на расстоянии“ в современных международных отношениях и вооруженных столкновениях. Первое слово в этих синтагмах звучит как техническая денотация, а второе содержит и ценную коннотацию. Поэтому термины, используемые для данного явления, обеспечивают ясность и понимание в социальной коммуникации, а этим и необходимое условие для обсуждения проблем, имеющих значение для обороны от действий и агрессии на расстоянии.